

Fritextsvar till fråga 42 från Strängnäs domkyrkoförsamling med Aspö, ID 3321

Gudstjänstmusik A

För kontinuitetens skull är det viktigt att Gudstjänstmusik A finns med så att vi bevarar kyrkans kulturarv. Man önskar dock att den kunskap som senare tids forskning kommit fram till fått nedslag i detta förslag. Frånsett att två lovsånger från 1986 års handbok återkommit, prefationer har fått skaftlösa noter, samt att musiken försetts med ackordanalys, har egentligen inget nytt tillkommit jämfört med 2012 års förslag.

Ackordanalysen känns överarbetad, speciellt där genomgångstoner är ackordsatta. Vi vidhåller att sv ps 641:7 bör ingå i handboken som ett alternativ till lovsång, trots att vi är medvetna om att trinitarisk psalm ur psalmboken kan användas, vilket framgår av förslaget.

I remissvaret till handboksförslaget 2012 ansåg vi att momentet Lovprisning (*Benedicamus*) kan utgå helt, eftersom det så ofta orsakar liturgen problem. Denna vår uppfattning kvarstår, vilket gäller även Gudstjänstmusik B-E. Textunderläggningen har förbättrats och Lovsägelsens inledning (*Sursum corda*) har förbättrats textligt.

Gudstjänstmusik B

Kyriet fungerar bra. Här kan man önska sig samma tonart i Kristusrop och Lovsång. Att då och då sjunga d2 (kvinnor) d1 (män) torde inte vara oöverstigligt utan ger sången ännu mer lovsångskaraktär. Dock upplevs den alltför lång. Satsen är dessutom utformad för en orgel med pedal, vilket inte alltid är för handen. Den begränsning av melodimaterialet som skett i Gudstjänstmusik B är en fördel och som underlättar för celebranten. Vid frånvaro av instrument är det mycket svårt att sjunga prefationerna a capella. Till det positiva hör att hela kyrkoåret täcks in i prefationerna. Vad gäller Helig (*Sanctus*) känns det totalt onödigt att i förslaget sänka de tre första tonerna i tredje takten. Lovprisningen är liksom tidigare förslag mycket svår att utföra och bör utgå helt, se resonemanget ovan om detta moment.

Gudstjänstmusik C

Texten i Kristusrop 4 & 5 bör vara Herre, Kriste, Herre och inte "Kristus" i mitten. Ambitionen att tillföra responsoriala sånger som alternativ är lovvärd. Lovsång 7, som är ny i detta förslag, upplevs som alltför banal. Prefationerna i Gudstjänstmusik C har förbättrats och kan dessutom nu sjungas a capella. Sanctus och Agnus Dei fungerar bra, dock märks att hela Gudstjänstmusik C är ett hopplock.

Gudstjänstmusik D

Kristusrop 6 har vunnit i längden och känns angeläget. Vad gäller Lovsången 8 vore det bättre om inledningen sjunges av försångare/kör/ledare och att församlingen kommer in vid "vi sjunger gloria..." Gudstjänstmusik D fungerar inte bra i en stor akustik och det gäller särskilt Lovsången 8 och Helig 3. Vi ställer oss mycket tveksamma till textens slitstyrka. Prefationerna har knappast blivit lättare att sjunga. För celebranten är det inte lätt att framföra den som en bön. Helig 3 är svår för församlingarna och kan möjligen fungera i ett ungdomssammanhang. I detta förslag har den "krympts", vilket känns märkligt och därför bör den kanske sjungas två gånger, men som sagts ovan, i ett mindre rum. Har texten den tyngd och bärighet, som krävs för att ingå i vår kyrkas tro och bekännelse? Nej, knappast! Av de två alternativen av Agnus Dei förordar vi det första, O Guds Lamm 4. Lovprisning 3 som tillkommit i detta förslag är ett "eko" av tidigare musik i

Gudstjänstmusik D, men nu utan synkoper, vilket är inkonsekvent och bara förvirrar för församlingen. Satsen bör utgå helt!

Gudstjänstmusik E

Växelsång kan vara en utmärkt pedagogisk modell, men i Kristusrop 7 blir det för banalt! Lovsången 9 är alltför lång och använder ett märkligt blommigt språk kryddat med nödrim. Prefationerna tillför inget nytt och begränsar användningen under kyrkoåret. Helig 4 kan knappast kallas nyskapande och har redan för länge sedan haft sin tid. Agnus Dei känns, även om det är nytt, inte angeläget. Även om responsorial sång kan underlätta inlärandet, kan det bli för mycket av den varan.

Övriga

I samband med evangelieläsningen kan man sjunga Hallelujarop. I förslaget återges fyra alternativ och här behövs det betydligt fler.

Sammanfattning

Se under rubriken "Allmänt" fritexten till fråga 106.

Den förändring vi kan se i förslaget 2016 är mest av kosmetisk natur, såsom skaftlösa noter, ackordanalys, förändringar av vissa textunderläggningar samt vissa förändringar i Gudstjänstmusik B-E.

Gudstjänstmusik B-E, där vi ifrågasätter den konstnärliga halten, kan utgöra ett tillägg, som efter tid kan kompletteras med ytterligare förslag.

Fritextsvar från Strängnäs Domkyrkoförsamling med Aspö på handboksremissen, ID 3321

Strängnäs Domkyrkoförsamling med Aspö har under perioden 2012 – 2016 prövat 2012 och delar av 2016 års handboksförslag och vårt remissvar bygger på våra erfarenheter av detta.

ALLMÄNT

Vi vill först lyfta fram några synpunkter som berör handboksförslaget i sin helhet.

1. Vi bejaktar att det i den nya handboken finns en gemensam ordning för huvudgudstjänsten som sedan kan anpassas för olika tillfällen, inte som tidigare flera olika ordningar beroende på olika målgrupper. I förslaget bör det dock finnas anvisningar för hur anpassningen kan göras och hur mångfalden i gudstjänsten tas tillvara och synliggörs. På några platser finns förslaget att nämna olika grupper, t ex stora och små, män och kvinnor, men detta blir mest en uppräkningslista, där ändå alltid några fattas, vilket gör att formuleringarna snarare uppfattas som exkluderande, än inkluderande.
2. Vi uppskattar att de latinska/grekiska benämningarna för de olika momenten finns med, men ställer oss frågande till framförallt översättningen av Kyrie. Rubriken Kristusrop är otydlig: Vem är det som ropar? Kristus? I rubriken kyrie ligger en bön om förbarmande, vilken helt försvunnit.
3. I inledningskapitlet till Svenska kyrkans kyrkoordning står det att barn ”intar en särställning och behöver därför särskilt uppmärksammas”. I kommentaren till handboksförslaget finns ett avsnitt om barnperspektivet och behovet av att tydliggöra barns synlighet och deltagande. I själva förslaget saknas dock barnperspektivet helt. När Svenska kyrkan tar fram en ny handbok för gudstjänst, som samtidigt är ett viktigt dokument för att uttrycka kyrkans tro och lära, bör barnen få den särställning och synlighet som kyrkoordningen talar om. I högmässans ordo uttrycks som ett undantag att gudstjänsten kan kortas för att den bättre skall fungera i ett familjegudstjänst-sammanhang. Men barn är inga undantag och bör inte behandlas som sådana i en ny handbok. FN:s barnkonvention får alltmer genomslag i den svenska samhällsdebatten och kyrkans ansvar för att stödja barns rätt till andlig utveckling bör vara en prioritet.
4. Diakonen roll i gudstjänsten är helt frånvarande i detta handboksförslag, vilket vi, år 2016, finner mycket märkligt. I Svenska kyrkan är diakonatet karitativt, vilket bör få sin synliga plats i söndagens gudstjänst. Diakonen får i högmässan bära den utsatta människan i förbön, förkunna upprättelsens evangelium, dela ut kommunionen för att slutligen sända oss alla ut i världen. Vi menar att detta bör komma till uttryck i handboken.
5. Vi efterlyser också tydligare anvisningar om lekmännen roll i gudstjänsten, som ett tecken på allas delaktighet.
6. Sverige av idag består av många kristna traditioner och språk. Särskilt i de kyrkliga handlingarna möter vi många som kommer med annan tradition. I anvisningarna för i första hand dop och vigsel bör det finnas ledning för hur man kan ge rum för olika kristna traditioner utan att överge vår egen tradition.
7. Vi konstaterar med tillfredsställelse att handboken inte längre anger den äldre översättningen av Herrens bön i den allmänna gudstjänsten och inte heller i de kyrkliga handlingarna. Det bör dock anges att den av pastorala skäl i undantagsfall kan användas vid t ex begravningar.

8. Val av enskilda ord och uttryck kan vara avgörande för det teologiska innehållet, t ex valet av konjunktiv eller presens i välsignelsen, där konjunktiv/indikativ uttrycker en bön/önskan, medan presens indikativ ett faktum. Vi anser att alternativet presens indikativ i välsignelsen bör utgå. Valet av ”öppna era hjärtan” istället för ”upplyft era hjärtan” i inledningen till mässan förändrar riktningen, och betydelsen förskjuts från att gudstjänstfiraren bär fram sig själv som del i offertoriet, till att människan blir enbart mottagare.

9. I handboksförslaget finns på flera ställen uttrycken brustenhet och brista, vilka vi upplever som trendiga och mindre lämpliga. Ibland är det också oklart vad som brustit och hur.

10. Vi anser inte att serie E har den kvalitet som krävs och kan visa sig hållbar över tiden. En handbok ska trots allt kunna vara i bruk mer än 30 år.

11. Vi föreslår att de liturgiska texterna enligt gudstjänstmusik A fastställs som ett uttryck för vår kyrkas tro, bekännelse och lära. Utifrån dessa texter kan ny musik komponeras som skall underställas Domkapitlet för godkännande. Övriga texter bör inte fastställas som en del av Svenska kyrkans handbok.

12. Vi saknar i enkäten alternativet att föreslå att någon del inte bör vara med. Nu ges endast möjligheten att bejaka förslag, men inte att uttrycka tveksamhet, eller markera att texter inte är teologiskt eller språkligt acceptabla. Vi menar att det behövs en omfattande språklig bearbetning av förslaget innan handboken kan antas.

HÖGMÄSSAN

Inledningsord

Det är naturligt att inleda gudstjänsten med orden ”I Faderns och Sonens och den heliga Andens namn”. De tidigare föreslagna formuleringarna var otillräckliga. Vi saknar dock en inledande hälsning t.ex. ”Nåd och frid vare med er”.

Vi finner de fasta inledningsorden användbara för lekmanaledda gudstjänster, samt för enklare veckogudstjänster. Vi tycker dock att antalet föreslagna inledningsord är för stort, ett tiotal kunde räcka.

Några specifika synpunkter:

- a) Det känns som en motsägelse att, som i inledningsord 1, tala om en Gud som inte bor i tempel, men likväl konstatera ”Du är här”;
- b) Vi upplever ord 3 som naivt och så även ord 5;
- c) Vi ser med tacksamhet på att inledningsorden 4-6 i det tidigare förslaget har strukits.
- d) Inledningsord 6 blir otydligt på grund av att ordet ”rymd” förknippas med den astronomiska storheten;
- e) Inledningsord 7 upplever vi som stilistiskt överdrivet och föreslår att det stryks;
- f) Inledningsord nr 8 är svårplacerat i kyrkoåret;
- g) I ord 9 föreslår vi att man återgår till den välkända GT-formuleringen ”till vår avbild”;
- h) I ord 11 bör de två första raderna strykas;
- i) Kritiken från det förra förslaget står fast när det gäller inledningsord 13, bl.a. användningen av mode-ordet ”suckar”;
- j) Inledningsord 17 finner vi alltför ordrikt och språkligt komplicerat och föreslår att det stryks.

Bön om förlåtelse

Detta moment bör ligga i början av gudstjänsten. Alternativet att placera det efter trosbekännelsen bör strykas då det där känns oförmedlat, eftersom det inte föregås av något inledningsord.

Några specifika synpunkter:

- a) Bön 2 inleds abrupt. Den störande upprepningen av ordet ”synd” undviks om ordet första gången utbyts mot ”bortvändhet från dig”;
- b) Tacksamt tar vi emot ändringarna i bön 4. Från ”brustit mot” till ”brustit i”. En klar förbättring, även om vi inte uppskattar användningen av mode-ordet ”brista”;
- c) Bön 5 kan användas om man inte använder inledningsord 16;
- d) Bön 6 saknar tydliga instruktioner om hur den ska användas. Om man inte tar med orden inom parentes behöver bönen inte delas upp mellan präst och församling.
- e) I bön 7 kan ordet ”alla” utgå;
- f) Vi ser med förvåning att bön 8 fortfarande finns med i förslaget. Denna relik från förr kan endast ha ett historiskt värde och platsar inte i en modern handbok.

Förlåtelseord

Vi finner förlåtelseorden 1 och 3 användbara. Orden 2 och 4 är mera av löftesord till sin karaktär. Används dessa förbigås prästens sakramentala förlåtelseuppdrag och den objektivitet som tillskrivs uppdraget.

Löftesord

Av löftesorden förordar vi nr 3 och 4.

Tackbön

Vi anser att bönerna 1, 2 och 4 är bra. I bön 3 ställer vi oss frågande till uttrycket ”Allt ryms i Guds kärlek”. Vi ryms möjligen alla i Guds kärlek, men knappast allt.

Överlåtelsebön

Vi finner det bra att man i bön 1 återgått till den tidigare formuleringen. Bön 3 upplever vi som banal.

Kristusrop/Kyrie

I kyrie 7 vill vi ta bort det andra ropet med svar, ”genomlys vårt mörker”.

Lovsången

Lovsång 9 finner vi teologiskt grumlig, stilistiskt svag med enkla, upprepande rim.

Ordet

Det är svårt att uppfatta vissa texter som Guds ord till oss idag. Därför föreslår vi ytterligare alternativ i avslutningsacklamationen såsom "Här slutar den första/andra läsningen" eller "Så lyder skriftens ord".

Lovsägelsen

Vi saknar fortfarande prefationer för Kristi himmelfärdsdag, helgondagar, martyrdagar och apostladagar. Vidare finner vi det problematiskt att instruktionen "P/L" finns i Sursum corda och prefationen. Vi ser hela avsnittet från och med Sursum till och med församlingens "Amen" efter nattvardsbönen som ett sammanhållet liturgiskt moment. Det är inom den ramen som vår kyrka kan tala om viktiga teologiska begrepp såsom konsekration och realpresens. Hela detta avsnitt bör därför vara en uppgift för celebrerande präst och inte för medverkande diakon eller lekman. Några synpunkter:

- a) Vi noterar med tacksamhet att trettondedagstidens prefation ändrats och detta till det bättre.
- b) Maria-prefationen är bättre än tidigare förslag, dock finns mer att önska ur teologisk synpunkt.
- c) Påskprefationens tydliga överledning till ett sjunget Sanctus erbjuder svårigheter när mässan firas läst.
- d) Prefation allmän 3 är alltför kort för att fungera i söndagens huvudgudstjänst.

Nattvardsbönen

Vi vill återigen lyfta kyrkans tradition att nattvardsbönen, förutom instiftelseorden även bör innehålla en anamnes, en tydlig epikles över gåvorna samt en doxologi. Vi tar tacksamt emot förändringen angående församlingens samfälliga "Amen" efter nattvardsbönen. Dock efterlyser vi anvisningar om möjligheten att sjunga doxologin, varpå församlingen kan svara med ett sjunget trefaldigt "Amen";

Några specifika synpunkter:

- a) Det är bra att möjligheten utökats att inte låta nattvardsbönen övergå i Herrens bön utan att den först bekräftas av församlingens "Amen";
- b) Nattvardsbön 1 innehåller en märklig epikles över Kristi kropp och blod istället för över bröd och vin.
- c) I nattvardsbön 3 föreslår vi att ordet "hemlighet", såsom varande alltför vardagligt, utbyts mot ordet "sakrament".
- d) I nattvardsbön 4 föreslår vi att man i slutet av bönen tar bort "och förnya oss".
- e) I nattvardsbön 6 föredrar vi "lärjungar" istället för "medarbetare" (de är inte synonymer).
- f) Vi anser att beteckningen "Jesus från Nasaret" i bön 7 alltför mycket leder tanken till den historiske personen.
- g) Slutraderna i bön 8 skulle vi hellre formulera så: "Sänd din Ande över oss och detta bröd och vin. Din är all ära och härlighet i evighet".
- h) I nattvardsbön 11 föreslår vi att ordet "av" i inledningen ersätts av "i". Vidare att ordet "alltmer" i avslutningen strykes.
- i) I nattvardsbön 12 föreslår vi att det längre alternativet på slutet utgår. I inledningen av denna bön bör det heta: "Låt din Ande komma över oss och dessa gåvor, så att de blir till Kristi kropp och blod".
- j) Epiklesen i bön 13 kan bli tydligare: "helga genom din Ande detta bröd och vin".

Brödsbrytelsen

Alternativ 2 bör tas bort.

I orden efter kommunionen förstår vi inte anledningen till att formuleringen ”Vi har tagit emot vår Herre Jesus Kristus” har ersatts med ”Vi har tagit emot Herren Jesus Kristus”.

Bön efter kommunionen

Tackbönerna bör kompletteras med alternativ som återkopplar till prefationerna. Därför bör det finnas en tackbön för Mariadagar och enligt vår mening även för helgondagar, martyrdagar och apostladagar.

- a) I bönen för fastan/passionstiden föreslår vi att den sista raden utgår.
- b) Bönen vid kyrkoårets slut bör bytas ut i sin helhet.
- c) I tackbönen allmän 1 bör det stå: ”den stora måltiden i himmelen”.
- d) Vi efterlyser en kort allmän tackbön med djup och tyngd.

Sändning

Vi anser fortsatt att momentet Lovprisning (Benedicamus) helt kan utgå.

Välsignelsen bör hållas i modus konjunktiv eftersom detta tydligare uttrycker en önskan.

Sändningsordet bör inte vara för långt och kan inledas med orden: ”Mässan är slut”.

Vi anser att sändningsorden 1 och 2 är att föredra.

DE KYRKLIGA HANDLINGARNA

DOP

Vi ser med tillfredsställelse på att dogudstjänstens ordo förändrats så att trosbekännelsen nu omedelbart föregår dophandlingen. Därigenom kopplas föräldrarnas ja-svar närmare till själva dopet. Det är bra att det finns en ordning för dop i krissituation. I den händelse att ett sådant dop förrättas av en lekman behövs säkert stöd och vägledning.

Några specifika synpunkter:

- a) Det känns lite märkligt att i inledningen ha både samlings- och inledningsord. De båda kan med fördel slås samman till ett inledningsord efter den första psalmen. Vi anser att inledningsord 3 är för långt och vi förordar nr 1 och 2.
- b) Vi noterar med glädje att uttrycket ”livets bok” åter finns med i befrielsebön 1. Vi föreslår dock att ordet ”befria” utbyts mot ”bevara”. Vi föreslår därför att ordet ”brustenhets” i befrielsebön 2 utesluts.

- c) Det är bra att det långa tydningsordet före missionsbefallningen har strukits. Det räcker med den korta formuleringen: "Vi döper eftersom Jesus sa".
- d) Det vore värdefullt om dopbön 1 och 3 innehöll en tydlig epikles över vattnet. En epikles över dopkandidaten synes överflödigt då en tydlig sådan återfinnes i bönen om Guds Ande som omedelbart följer på dophandlingen.
- e) Dopbön 3 känns väl lång och alltför teologiskt tyngd i sammanhanget.
- f) Vi tycker att förbön 1 är alltför ordrik och ser inte heller behovet av en sjungen förbön i dopgudstjänsten. Bra är att orden "omsluten av församlingens förbön" i förbön 2 placerats inom parentes.
- g) Sändningsord 3 tycker vi bör utgå då det är för långt och dessutom svårt att praktiskt genomföra. Det förutsätter att församlingen försetts med en gudstjänstagenda, vilket inte främjar upplevelsen och närvaron i gudstjänsten.

BIKT

Vi anser fortsatt att det är mycket viktigt att det finns en ordning för bikt i den kommande handboken.

KONFIRMATION

I konfirmationsgudstjänsten finner vi det bra att möjlighet gives för konfirmanderna att tydligt bekräfta sitt dop genom ett eget "ja". Dock har detta svar hamnat helt fel, som ett svar på den mycket vardagliga, för att inte säga banala frågan "Vill ni konfirmeras?" Dess naturliga plats torde vara efter den gemensamma trosbekännelsen och frågan skall vara om konfirmanden vill bekräfta den tro till vilken han/hon döpts.

Handboken skulle tydligare kunna betona att det är viktigt med ett tydligt förkunnelsemoment utöver konfirmandernas redovisning/predikan.

I förbönen föreslår vi följande formulering: "Vi ber att varje människa ska kunna se sammanhang och mening i sitt liv".

VIGSEL

Vi ser med glädje och tacksamhet på att ordalydelsen i inledningsord 3 kraftigt har förändrats i förhållande till förslaget 2012. Vi föreslår dock att formuleringen: "att tillsammans bidra till ett gott samhälle" utgår.

Förbön 2 är förändrad till det bättre.

BEGRAVNING

Vi ser förändringarna i förbön 3 som tydliga förbättringar.

Vi finner det bra att det nu finns en ordning för begravning av dödfött barn eller barn som dött i späda ålder. Viktigt är att betona denna gudstjänsts själavårdskaraktär och att utformningen av densamma sker i stor frihet tillsammans med föräldrar och syskon. Innan vi tar avsked, måste vi mötas. Det har blivit vanligare att inleda gudstjänsten med ett namngivningsmoment för att betona att Gud är seendets Gud: "du såg mig innan jag föddes". Gudstjänsten kan inledas med namnfrågan följt av en kort bön. Sedan kan avskedet ta sin början och ta den tid som behövs.

Några detaljer: Bön 1 efter griftetalet är bra, dock känns de inledande raderna i bön 2 onödigt banala. I förbönen känns formuleringen ”hjälp och bär oss” onaturlig, bättre vore ”hjälp oss och bär oss.”